

Бондаревська К. В.
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри соціального забезпечення та податкової політики,
Університет митної справи та фінансів

Сагач А. І.
магістр,
Університет митної справи та фінансів

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-438-5-36>

ОСВІТА В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВПЛИВ НА СОЦІАЛЬНУ БЕЗПЕКУ

Сьогодні питання освіти в умовах війни набуває особливого значення, адже саме освіта є одним із ключових факторів, що визначає не лише інтелектуальне майбутнє нації, але й соціальну безпеку. В умовах збройного конфлікту в Україні освітня система зіштовхнулася з низкою викликів, які потребують термінового вирішення для забезпечення сталого розвитку суспільства.

До викликів, пов'язаних з освітою в умовах війни можемо віднести наступні:

– фізична та психологічна безпека учасників освітнього процесу. Загроза фізичної небезпеки через обстріли, перебої в енергопостачанні, міграція викладачів та студентів змушують освітні установи адаптуватися до екстремальних умов. На першому плані постає питання психологічної підтримки дітей і молоді, які переживають травматичний досвід війни;

– дистанційна освіта та проблеми доступу до неї. Бойові дії та вимушене переселення ускладнюють доступ до якісної освіти. У багатьох регіонах відсутність стабільного інтернету та цифрових пристроїв обмежує можливість навчатися дистанційно, що призводить до поглиблення освітньої нерівності;

– інтеграція вимушено переміщених осіб. В умовах масової міграції важливим викликом є інтеграція дітей та молоді в нові освітні середовища, а також забезпечення якісного навчання в регіонах, які приймають велику кількість переселенців [1].

Освіта є основним фактором для підтримки та розвитку соціальної безпеки, особливо в умовах війни, коли суспільство переживає складні соціальні та економічні потрясіння. Вплив освіти на соціальну безпеку в цей час проявляється через кілька важливих аспектів, що наведені в табл. 1.

Вплив освіти на соціальну безпеку в умовах війни

Аспект впливу війни	Значення для соціальної безпеки
Формування соціальної згуртованості	Освіта сприяє єдності суспільства, знижуючи рівень соціальної напруги через навчання взаємоповазі, толерантності та співпраці, що запобігає розколам у суспільстві.
Психологічна підтримка та адаптація	Психосоціальні програми у навчальних закладах допомагають молоді долати психологічні травми війни, що запобігає розвитку агресивної чи девіантної поведінки.
Економічна стабільність та зменшення безробіття	Освіта готує кваліфіковані кадри, знижуючи рівень безробіття та сприяючи економічній стабільності, що важливо для соціального спокою та самостійності громадян.
Запобігання соціальній ізоляції	Допомагає вимушеним переселенцям соціалізуватися та інтегруватися в нове середовище, зберігаючи стабільність і єдність у суспільстві та запобігаючи ізоляції.
Формування громадянської свідомості та ідентичності	Сприяє розвитку громадянської свідомості та національної ідентичності, що зміцнює солідарність і відчуття спільної відповідальності, підтримуючи єдність у складні часи війни.

Джерело: узагальнено та побудовано автором за даними [2; 3]

Перспективи розвитку освіти в умовах війни є надзвичайно важливими, оскільки вони можуть допомогти суспільству не тільки адаптуватися до кризових обставин, а й сприяти його сталому відновленню та розвитку. Розглянемо ключові перспективи для розвитку освіти в умовах війни, які підтримують її адаптацію та стійкість у кризових ситуаціях:

- гібридні та дистанційні форми навчання стануть ще більш актуальними, оскільки війна створила необхідність продовження освітнього процесу за умов обмеженого доступу до закладів. Цифрові інструменти, платформи та підвищення доступності інтернету відкривають можливості для стабільної освіти навіть у найскладніших ситуаціях, дозволяючи уникнути прогалин у знаннях;

- інтеграція психологічної підтримки в освітній процес набуває нового значення. Війна впливає на психологічний стан учнів, і надання психосоціальних послуг у школах може стати ефективним способом допомоги дітям і підліткам у подоланні травматичного досвіду. Це можуть бути як індивідуальні консультації, так і групові заняття, що допомогатимуть зберігати мотивацію до навчання і соціальну інтеграцію;

- збільшення уваги до професійної освіти та перекваліфікації може допомогти в подоланні наслідків економічної кризи. Освітня система

здатна підтримати економічну стабільність шляхом розвитку нових навчальних програм, які орієнтовані на актуальні потреби ринку праці, що постають під час війни та після неї. Завдяки цьому зростає спроможність громадян знаходити нові професійні можливості, що підтримає відновлення економіки;

– інклюзивне навчання для дітей-переселенців та інших вразливих верств населення є важливою перспективою для забезпечення рівного доступу до освіти. Адаптація освітнього процесу до потреб дітей-переселенців допоможе їм інтегруватися в нові колективи, забезпечуючи можливість продовжувати навчання на рівних умовах з іншими учнями, що знижує рівень соціальної напруги та сприяє соціальній стабільності.

Отже, можемо зазначити, що освіта в умовах війни стає критично важливим елементом для забезпечення соціальної безпеки та збереження суспільної стабільності. Війна створює численні виклики для освітньої системи, такі як потреба в безпеці учасників освітнього процесу, доступність дистанційної освіти, а також інтеграція вимушено переміщених осіб. Ці виклики вимагають негайного реагування та системних рішень, спрямованих на адаптацію освіти до нових реалій. Освіта виступає важливим чинником підтримки соціальної згуртованості, економічної стабільності, запобігання соціальній ізоляції, а також формування громадянської свідомості.

Література:

1. Українська освіта потребує глибоких реформ – результати дослідження. URL: https://lb.ua/blog/andrii_dlihach/638896_ukrainska_osvita_potrebuie_glibokih.html
2. Благодійний фонд «Стабілізуєш суппорт сервісез». Соціальна адаптація ВПО: які інструменти для підтримки переселенців потребують впровадження. URL: <https://sss-ua.org/news/soczialna-adaptacziya-vpo-yaki-instrumenty-dlya-pidtrymky-pereselencziv-potrebuyut-vprovadzhennya/>
3. Психосоціальна підтримка учасників освітнього процесу. Навчально-методичний посібник / Андреськова В.Л., Войцяк Т.В., Гриців І.П., Мельничук В.О., Сабліна Н.О., Флярковська О.В., Харківська Т.А. Київ, 2023. 149 с.